

UŽSIENIO KALBOS

GABIJA KAJĖNAITĖ
GUOSTĖ SUCHADOLSKIENĖ

LIETUVOS UŽSIENIO KALBŲ POLITIKOS IR
STRATEGIJOS FORMAVIMO GAIRĖS

TURINYS

1. Įžanga.....	3
2. Kalbų mokymo(si) iššūkiai.....	7
a. Mokykla	
b. Aukštasis mokslas	
c. Mokymasis visą gyvenimą (MVG)	
3. Rinkos poreikių tyrimas.....	14
a. Tyrimo įgyvendinimo schema	
b. Duomenų surinkimas	
c. Duomenų sklaida	
d. Duomenų panaudojimas	
4. Įrodymais grįstos politikos formavimas	21
a. Užsienio kalbų strategija	
b. Kalbų mokymasis MVG sistemoje	
5. Apibendrinimas.....	25
6. Šaltiniai.....	26

IŽANGA

“*Norint, kad Lietuva neprarastų konkurencingumo bei daugiakalbės šalies įvaizdžio, būtina formuoti kryptingą užsienio kalbų politiką.*”

Daugiakalbystė – tai sudėtinė kompetencija, kai asmuo turi bendravimo keliomis kalbomis įgūdžių bei kelių kultūrų patirties [1]. Valstybė gali būti laikoma daugiakalbe, kai joje gyvena įvairias kalbines grupes atstovaujantys piliečiai bei žmonės, kurie geba bendrauti keliomis kalbomis.

Daugiakalbystė suteikia socialinę ir ekonominę naudą tiek piliečiams, tiek šalyje veikiančioms įmonėms, tiek ir pačiai valstybei

Tyrimais nustatyta, jog daugiakalbystė yra vienas geriausių būdų palaikyti smegenų aktyvumą – daugiakalbiai asmenys paprastai geriau sugeba atlikti kelias užduotis vienu metu bei turi geresnę atmintį [2].

Kalbų mokėjimas taip pat turi teigiamos įtakos socialinei sanglaudai – daugiakalbiai asmenys geriau supranta kitas kultūras, tad yra tolerantiškesni. Santykinai vis dar homogeniška

Lietuvos visuomenė vis dažniau susiduria su kitomis kultūromis bei kalbomis ne tik kelionėse, bet ir valstybės viduje – daugėja mišrių šeimų, naujų imigrantų, dažniau tenka susidurti su kitakalbiais asmenimis socialiniuose tinkluose, todėl daugiakalbystė tampa ypač aktuali.

Daugiakalbystės kompetencija (jeigu ji yra didesnio reikalingų įgūdžių rinkinio dalis) suteikia konkurencinių pranašumų darbo ieškantiems asmenims – nustatyta teigiama užsienio kalbų mokėjimo ir tikimybės gauti darbą koreliacija [4]. Kelių kalbų mokėjimas mažina ekonominę atskirtį šalyje, nes suteikia žmonėms daugiau praktinių galimybių įsidarbinti.

Kalbų mokėjimas taip pat sudaro galimybes užmegzti ekonominius, kultūrinius ir socialinius ryšius, dalytis praktika, parduoti produktus ir teikti paslaugas. Dėl šių priežasčių, daugiakalbystė suteikia naudą darbdaviams bei visai valstybės ekonomikai.

Europos Komisija teigia, kad limituoti kalbų įgūdžiai žmonėms gali kainuoti milijonus eurų – tai lemia nesudarytos sutartys su partneriais užsienio šalyse [5]. Ribota daugiakalbystės kompetencija taip pat išlieka viena didžiausių kliūčių, trukdančių naudotis Europos švietimo bei judumo programų teikiamomis galimybėmis [3].

Daugiakalbystės nauda valstybei apima ir tarptautinių ryšių kultūroje, moksle bei versle stiprinimą, kuria palankų valstybės įvaizdį, patrauklumą investicijoms ir turizmui [3].

Daugiakalbystės principai yra įtraukiami į vis daugiau Europos Sąjungos politikos aspektų

Europos Taryba dar 2002 metais išskėlė tikslą, kad kiekvienas Europos Sąjungos pilietis, išsaugodamas savo gimtąją kalbą, kaip savo kultūros paveldo ženklą, turėtų išmokti ir vartoti dar bent dvi kitas kalbas [6]. Kalbų politikai Europoje įgaunant itin svarbią reikšmę, daugiakalbystė yra įtraukiama į sprendimus susijusius su mokymusi visą gyvenimą, socialine įtrauktimi bei jaunimo politika, o 2007 metais buvo įvesta ir kaip atskira politikos sritis.

Nors europiniu lygiu yra inicijuojamos įvairios su kalbų skatinimu susijusios iniciatyvos, Europos Sąjungos politikoje kalbų klausimu nėra sukurta teisiškai įpareigojančių nuostatų – už kalbų politiką savo šalyje yra atsakingos ES valstybių narių valdžios institucijos.

Lietuvoje užsienio kalbų politika yra ganėtinai fragmentiška ir mažai išplėtotą

Europos Tarybos ekspertai savo išvadose teigia, kad Lietuvoje labai pabrėžiama valstybinės kalbos reikšmė ir jos santykis su kitomis kalbomis – tautinių mažumų ar užsienio – yra gana prieštaringas [7].

Strateginiuose dokumentuose išskelti tikslai užsienio kalbų mokymosi atžvilgiu nėra pilnai įgyvendinti bendrojo bei aukštojo lavinimo sistemose, o taip pat ir mokymosi visą gyvenimą kontekste. Lietuvoje taip pat nėra dedikuotos užsienio kalboms strategijos – 2009 metais parengta Užsienio kalbų mokymo strategija būtų tapusi vienu pagrindinių Lietuvos užsienio kalbų

politiką formuojančių dokumentų, tačiau ji nebuvo patvirtinta [7].

Nors gyventojai ir teigia, kad nori tobulinti užsienio kalbų įgūdžius, Lietuvoje vis dar labai paplitęs įsitikinimas, kad užsienio kalbos nėra kompetencija, kuri gali padėti asmens, įmonės bei šalies konkurencingumui. Taip pat vyrauja požiūris, kad nereikia mokytis kelių užsienio kalbų, dėl anglų, kaip pasaulinės verslo kalbos, dominavimo. Tačiau pasaulinės tendencijos rodo, kad anglų kalba laikoma nieko nebestebinančiu gebėjimu, o didesnę pranašumą turi tie, kurie moka ne tik anglų, bet ir kitas, šaliai ar regionui svarbias kalbas [8].

Valstybei svarbu ir naudinga puoselėti piliečių kalbinę įvairovę – tam reikalinga integrali politika, užtikrinant piliečiams teisę į asmens daugiakalbystę, t.y. gerai išmokti valstybinę kalbą, vartoti kalbinių mažumų kalbas ir mokytis kitų kalbų kultūrinės integracijos ar ekonominius tikslais.

Šiame dokumente pateiksime daugiau informacijos apie:

- **Pagrindines problemas**, atsirandančias dėl fragmentiškos ir nekryptingos užsienio kalbų politikos Lietuvoje;
- **Siūlomą rinkos tyrimą**, skirtą identifikuoti kalbas, kurios turėtų tapti prioritetinėmis;
- **Rekomendacijas**, kaip turėtų būti plėtojama užsienio kalbų mokymo(si) politika norint neprarasti Lietuvos konkurencingumo bei daugiakalbės šalies įvaizdžio.

KALBŲ MOKYMO(SI) IŠŠŪKIAI

Lietuvoje nėra aiškios ir nuoseklios užsienio kalbų politikos ar ją formuojančios strategijos. Švietimo sistema negarantuoja lanksčių kalbų mokymosi galimybių bendrojo ugdymo bei aukštojo mokslo etapuose, o valstybė nesuteikia dirbantiems ar ieškantiems darbo asmenims galimybių mokytis kalbų už patrauklią kainą ar nemokamai. Dėl minėtos strategijos nebuvimo, dabartinė užsienio kalbų pasiūla neatliepia ilgalaikių valstybės prioritetų.

Šiame skyriuje aptarsime pagrindinius iššūkius trimis lygmenimis: mokykla, aukštasis mokslas bei mokymasis visą gyvenimą.

MOKYKLA

Remiantis kalbų mokymo ekspertų įžvalgomis, Lietuvoje vaikai **kalbų mokytis pradeda nepakankamai anskti**. Palankiausias amžius pradėti mokytis kalbas yra iki 7 metų, kai tuo tarpu Lietuvoje vaikai pirmąją užsienio kalbą pradeda mokytis 8–9 metų, o antrąją 11–12 metų [9].

Bendrojo ugdymo mokyklose **mokomų kalbų įvairovė išlieka ribota** – dažniausiai mokyklose siūlomos kalbos yra anglų, rusų, prancūzų ir vokiečių. Iš jų išsiskiria dvi dominuojančios kalbos – anglų (kuri dažniausiai mokoma kaip pirma užsienio kalba) ir rusų, o vokiečių ir prancūzų kalbos susilaukia mažesnio populiarumo, nepaisant jų aktualumo rinkoje [10].

Užsienio kalbos pasirinkimui mokykloje didelę įtaką daro tėvai, tačiau, remiantis interviu ciklo su švietimo institucijomis įžvalgomis, **tėvai dažnai nežino tam tikrų užsienio kalbų aktualumo rinkoje ir negali tinkamai orientuoti savo vaikų**. Neretai kalbos pasirinkimą lemia subjektyvūs aspektai – tėvų užsienio kalbų žinios ir galimybė padėti vaikams atlikti namų darbų užduotis arba bendrinės visuomenės nuostatos, o ne ateities perspektyvų įvertinimas.

Ne tik tėvams, tačiau ir **visai mokyklos bendruomenei**, įskaitant karjeros specialistus, **trūksta supratimo apie kalbų naudą** bei tai, kokie faktoriai svarbūs sprendžiant dėl kalbų mokymosi. Dėl šios priežasties, **užsienio kalbos nėra vertinamos kaip kompetencija**, į kurią reikėtų atsižvelgti, norint suteikti mokiniams daugiau galimybių savirealizacijai bei didesnį konkurencingumą darbo rinkoje.

Go Vilnius atliktas tyrimas identifikavo ir kitą problemą – 11 klasėje, atsiradus galimybei pasirinkti mokomuosius dalykus, **beveik pusė mokinių atsisako antrosios užsienio kalbos pamokų** [11]. Būtina, kad mokiniai būtų informuoti apie užsienio kalbų naudą mokslo ir karjeros perspektyvų atžvilgiu, tiek prieš pasirenkant antrąją užsienio kalbą, tiek ir prieš priimant sprendimą jos atsisakyti.

Kaip jau buvo minėta, mokyklose dažniausiai **apsiribojama keturių pagrindinių užsienio kalbų pasiūla** - anglų, rusų, prancūzų, vokiečių. Mokyklos **nėra linkusios ieškoti galimybių mokytis įvairesnių kalbų**, nors teisės aktai tai leidžia. Mažą užsienio kalbų pasirinkimą mokyklose dažnu atveju sąlygoja tai, jog mokytojus rengiančios institucijos rengia tik tradiciškai populiarių kalbų (anglų, rusų, prancūzų, vokiečių) mokytojus [12].

Kita problema – kompetencijos įgijimas. ES tyrimai rodo, kad **privalomojo švietimo programos baigusiu mokinių kalbų mokėjimo lygis daugumoje ES šalių yra žemas** [13]. Ši problema neaplenkia ir Lietuvos – interviu ciklo metu tai minėjo ne vienos aukštosios mokyklos atstovai. Užsienio kalbų strategijos projekte nurodoma, jog viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl mokiniai nepasiekia *Valstybinės švietimo strategijos nuostatose* numatytų tikslų yra **nepakankamas kalboms mokytis skiriamų pamokų mokyklose skaičius** [12]. Tam antrino ir dalis apklaustų suinteresuotųjų šalių, kaip pavyzdžiui, aukštosios mokyklos bei Goethe's (Gëtès) institutas.

AUKŠTASIS MOKSLAS

Egzistuojančiuose **Lietuvos užsienio kalbų politikos dokumentuose nepateikiamos jokios gairės apie užsienio kalbų kompetencijos plėtojimą aukštojo mokslo institucijose**. Dėl šios priežasties, kiekviena Lietuvos aukštoji mokykla kelia skirtingus reikalavimus ir skirtingai organizuoja užsienio kalbų kompetencijos plėtojimą tiek programų turinio, apimties bei kompetencijų vertinimo, tiek mokymo(si) formų bei metodų, tiek ir kitomis prasmėmis.

Kalbų mokymas koreliuoja su aukštojo mokslo tarptautiškumo siekiais – tarptautiškumas yra vienas iš aukštųjų mokyklų prioritetų ir svarbus faktorius aukštųjų mokyklų vertinime, o kalbų mokėjimas – viena svarbiausių prielaidų tarptautiniams mainams. Tačiau aukštojo mokslo **studentams nesuteikiamos galimybės įgyti akademinę veiklą ir būsimai karjerai reikalingų kalbinių kompetencijų**. Pasikliaujama, kad baigus vidurinio ugdymo programą, pasiekiamas pakankamas lygis ir kad toks jis išliks, o studentai patys sąmoningai ieškos būdų kalbos gebėjimams tobulinti.

Tačiau pastebimos priešingos tendencijos – Lietuvos aukštojo mokslo studijų kontekste fiksuojamas **besimokančių užsienio kalbas studentų skaičiaus sumažėjimas** - palyginus 2020/21 ir 2015/16 mokslo metus, užsienio kalbas besimokančių studentų skaičius sumažėjo beveik ketvirtadaliu [14].

Taip pat pastebima **tendencija studijuoti tik vieną užsienio kalbą**, kas prieštarauja Europos Sąjungos nuostatai, kad kiekvienas ES pilietis turėtų mokėti ne tik savo gimtąją kalbą, bet ir dar bent dvi kitas kalbas [15]. Visose aukštosiose mokyklose dažniausiai siūloma kalba – anglų, o antrąją kalbą įprastai leidžiama rinktis iš rusų, vokiečių arba prancūzų – tos pačios kalbos dominuoja ir bendrojo ugdymo mokyklose.

Dar viena pasikartojanti tendencija Lietuvos aukštosiose mokyklose – **dauguma studijų programų suteikia galimybę mokytis užsienio kalbą tik vieną ar du semestrus.** Per tokį trumpą laiką studentas gali įgyti tik labai ribotą užsienio kalbos kompetenciją.

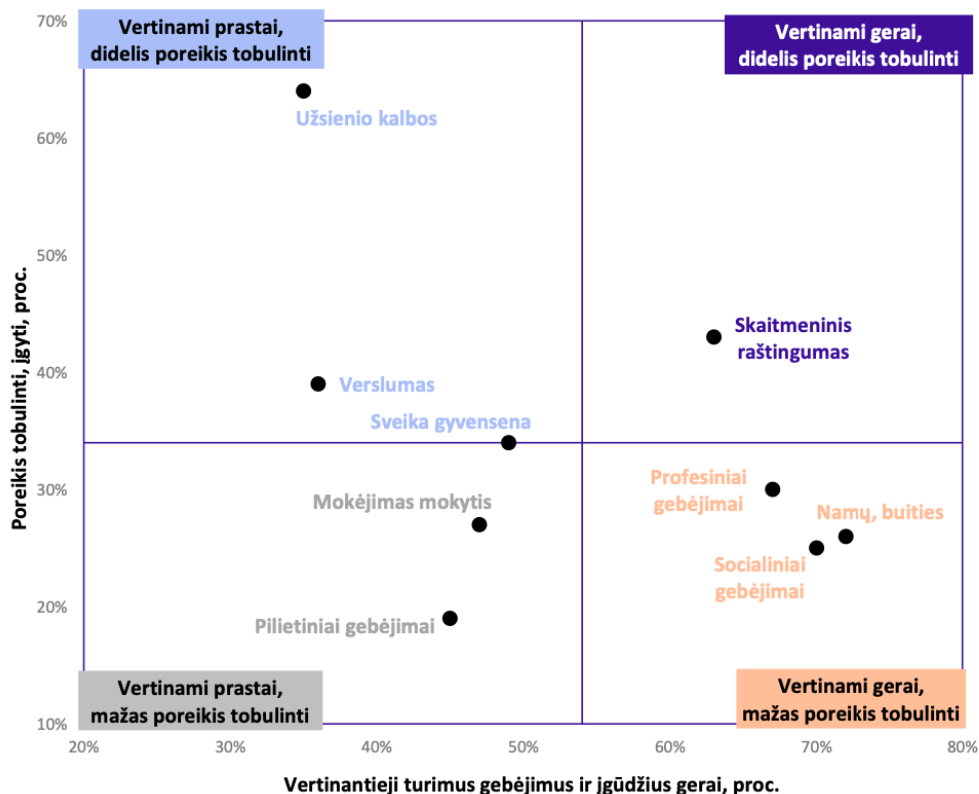
Kadangi tiek bendrojo ugdymo, tiek aukštosiose mokyklose nėra skiriama pakankamai dėmesio lavinti užsienio kalbų kompetencijoms, **iš švietimo sistemos į darbo rinką patekęs jaunas žmogus nebūna įgavęs pakankamai gerų profesijai reikiamos kalbos įgūdžių.**

MOKYMASIS VISĄ GYVENIMĄ (MVG)

2008 metų **Europos Tarybos rezoliucijoje** dėl Europos daugiakalbystės strategijos buvo nurodyta **reikiamybė skatinti kalbų įgūdžių lavinimą mokymosi visą gyvenimą kontekste**: labiau informuoti visuomenės narius apie kalbų įvairovės ir kalbų mokymosi naudą bei stiprinti visų asmenų kalbinių gebėjimų įgijimą ir nuolatinį tobulinimą formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje bei savišvietos būdu [16].

STRATA (2020) vykdytos apklausos *Mokymasis visą gyvenimą. Įpročiai, patrauklumas, barjerai, naudos suvokimas* duomenys siejasi su rezoliucijoje iškeltomis reikiamybėmis bei iliustruoja teorinę daugiakalbystės įgūdžių tobulinimo paklausą Lietuvoje – **užsienio kalbų įgūdžius apklaustieji vertino prasčiausiai, tačiau nurodė didžiausią poreikį juos tobulinti** [17].

1 pav. Turimų įgūdžių, gebėjimų ir kompetencijų vertinimas bei poreikis tobulinti:

Tuo pat metu, **Investuok Lietuvoje** įžvalgos rodo rinkoje esant didelę užsienio kalbomis kalbančių specialistų paklausą – nuolat didėjant darbo rinkos reikalavimams, kalbos mokėjimas tampa ne tik asmeninio bendravimo instrumentu, bet ir profesinės kompetencijos plėtojimo veiksmu.

Nors visuomenėje aiškiai matomas noras mokytis kalbų, o rinkoje – didelė užsienio kalbomis kalbančių specialistų paklausa, **valstybė nefinansuoja šios kompetencijos įgijimo galimybių.**

Užimtumo tarnyboje nėra nuoseklios užsienio kalbų kursų pasiūlos – tokia galimybė gyventojams siūloma retai, o nustatyti įsipareigojimai neatsveria potencialios kursų naudos [18]. Darbdaviai dažnai perka kalbų kursus savo darbuotojams iš kalbų mokymo verslų, todėl vertėtų pagalvoti apie privačiai teikiamų paslaugų išnaudojimą bei kalbų mokymosi išlaidų kompensavimą Užimtumo tarnybos kontekste.

RINKOS POREIKIŲ TYRIMAS

Svarbūs strateginiai sprendimai, susiję su kalbų mokymo(si) politika turi būti grindžiami tyrimų išvadomis [12]. Konsultacijos su suinteresuotomis šalimis viešajame bei privačiame sektoriuje atskleidė, jog visuomenėje nėra supratimo apie kalbų poreikį darbo rinkoje. Viena pagrindinių to priežasčių - nėra duomenų apie tokių specialistų paklausą, o jei duomenys ir yra renkami, tai vyksta fragmentiškai.

Šiame skyriuje pateiksime siūlomo tyrimo įgyvendinimo schemą bei aptarsime duomenų surinkimo, sklaidos ir panaudojimo būdus.

Norint, kad užsienio kalbų politika bei švietimo ir mokymosi visą gyvenimą sistemos atlieptų ir rinkos poreikius, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kokie tie poreikiai yra. Tam reikalingas kalbų paklausos rinkoje tyrimas, kuris padėtų nustatyti kokios kalbos yra labiausiai reikalingos Lietuvoje veikiančioms įmonėms.

Tyrimų, kurie atskleistų užsienio kalbų poreikį Lietuvos rinkoje, atlikta nedaug. Neretai tokie tyrimai yra lokalizuoti ir naudojami moksliniams darbams. Dažnu atveju žiūrima tik į tam tikros specialybės studentams keliamus reikalavimus, kas nebūtinai atitinka bendrus rinkos poreikius.

Tokie tyrimai dažniausiai pateikia rekomendacijas įmonėms, užsienio kalbų programas rengiantiems aukštųjų mokyklų atstovams ar kalbų besimokantiems asmenims, ir tik labai retu atveju galvojama apie konkrečias rekomendacijas platesniame kontekste, pavyzdžiui, Lietuvos daugiakalbystės strategijai, kuri numatytų ir valstybinės, ir asmeninės piliečių daugiakalbystės skatinimą.

Vienas iš būdų nustatyti rinkos poreikius – įvertinti darbo skelbimų tendencijas. Deja, darbo skelbimuose ne visada yra įrašomi reikalingi kalbiniai gebėjimai, ypač jei tam tikroje pozicijoje jie nėra būtinybė, o labiau privalumas. Skelbimuose įprastai minimas vienos, dažniausiai anglų kalbos, poreikis. Kokybiniai interviu parodė, jog kartais įmonės renkasi nurodyti tik vienos užsienio kalbos poreikį ne todėl, kad nėra kitų užsienio kalbų paklausos, bet dėl to, kad yra sudėtinga surasti darbuotojų su pakankamai gerais vienos kalbos įgūdžiais, jau nekalbant apie pakankamus kelių kalbų gebėjimus.

Kadangi darbo skelbimuose kalbos yra prioretizuojamos atsižvelgus į esamą darbuotojų paklausos ir pasiūlos situaciją, tokie tyrimai nebūtinai atspindi realią užsienio kalbų paklausą rinkoje.

Norint, kad užsienio kalbų strategija atlieptų rinkos poreikius, reikia išsiaiškinti, kokios kalbos yra iš tiesų reikalingos rinkoje. Tam pasiekti turėtų būti atlikta Lietuvoje veikiančių įmonių apklausa, kuri padėtų identifikuoti užsienio kalbų poreikį skirtinguose ekonomikos sektoriuose bei Lietuvos regionuose.

Apklauso duomenys taptų vienu iš aspektų, formuojančių bendrą Lietuvos daugiakalbystės strategiją, bei leistų diegti lokalizuotus trumpalaikius ir ilgalaikius sprendimus.

Toks tyrimas turėtų būti kartojamas kas porą metų, siekiant užtikrinti, kad Lietuvos kalbų politika atlieptų ir besikeičiančius rinkos poreikius. Įvykdžius pirmąją apklausą, sekantys tyrimai taip pat turėtų rinkti duomenis apie daugiakalbių darbuotojų kuriamą pridėtinę vertę bei poveikį - kaip įvairesnes kalbas mokantys darbuotojai pagerino įmonės ar organizacijos rezultatus (pvz. išaugo eksportas / importas, sukūrė naujus ryšius / partnerystes, pritraukė naujų vartotojų).

Toliau pateikiama tyrimo įgyvendinimo schema bei detalizuotas procesų aprašymas.

TYRIMO ĮGYVENDINIMO SHEMA

EIM ir ŠMSM
inicijuoja tyrimą

STRATA/ Rinkos tyrimų agentūra
atlieka tyrimą ir apdoroja duomenis

DUOMENŲ SURINKIMAS

Tam, kad pasiekti maksimalų įmonių
įsitraukimą, bendradarbiauja su:

- „Investuok Lietuvoje“
- „Verslia Lietuva“
- Įmonių asociacijomis ir pramonės rūmais
- Miestų agentūromis bei savivaldybių atstovais
- Lietuvoje veikiančiais užsienio šalių institutais bei prekybos rūmais

Atsakingos institucijos
išplatina tyrimo duomenis

DUOMENŲ SKLAIDA

- Mokykloms
- Universitetams ir kolegijoms
- Valstybinėms institucijoms
- Įmonių asociacijoms

Duomenų panaudojimas
sprendžiant užsienio kalbų mokymo(si) iššūkius

DUOMENŲ SURINKIMAS

Apklausa turėtų būti inicijuojama Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) ir/arba Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (EIM). Tyrimą atlikti turėtų tam reikiamų įgūdžių turinti viešoji institucija (pvz. STRATA) arba rinkos tyrimų agentūra.

Apklausa turėtų būti atlikta Lietuvos mastu – apimti visus kertinius Lietuvos ekonomikos sektorius bei įmones iš visų Lietuvos regionų.

Norint pasiekti maksimalų įmonių įsitraukimą, turėtų būti bendradarbiaujama su tokiomis organizacijomis, kaip „Investuok Lietuvoje“, „Versli Lietuva“, įmonių asociacijos, pramonės rūmai, miestų agentūros bei savivaldybių atstovai, o taip pat Lietuvoje veikiantys užsienio šalių institutai bei prekybos rūmai.

Apklausa turėtų apimti šias sritis:

- informacija apie įmonę (įskaitant sektorių bei regionus, kuriuose ji veikia);
- informacija apie kalbų poreikį (kokių kalbų reikia dabar ir numatomas poreikis per artimiausius kelis metus);
- detali informacija apie kiekvieną kalbą, kurios poreikis matomas įmonėje (kiek specialistų, kalbančių pasirinkta kalba reikia, kokiose pozicijose, kokio lygio žinių reikia (gali būti vertinama pagal Europos bendruosius kalbų metmenis), kurie įgūdžiai yra svarbiausi - kalbėti, rašyti ar skaityti).

DUOMENŲ SKLAIDA

Apklauso vykdytojai turėtų perduoti tyrimo išvadas atitinkamoms viešojo sektoriaus institucijoms švietimo bei ekonomikos srityse (pavyzdžiui, ŠMSM, NŠA, EIM, JRD), o taip pat miestų agentūrų bei savivaldybių atstovams.

Šios institucijos būtų atsakingos už tai, kad tyrimo išvados pasiektų suinteresuotąsias šalis ir formuotų kalbų mokymo(si) pasiūlą / paslaugas / investicijas. Pagrindinės suinteresuotosios šalys:

- Švietimo bei valstybinės institucijos, kurios atsižvelgdamos į tyrimo duomenis, adaptuotų kalbų mokymo procesus.
- Įmonių asociacijos, kurios reprezentuodamos savo narių interesus, prisidėtų formuojant Lietuvos užsienio kalbų politiką.

DUOMENŲ PANAUDOJIMAS

Šio tyrimo įžvalgos, jas perdavus atitinkamoms institucijoms, padėtų spręsti skyriuje „Kalbų mokymosi iššūkiai“ minimus iššūkius:

Kalbų mokymasis mokyklose

Tyrimo duomenys (t.y. kokių kalbų kokiuose sektoriuose reikia) turi būti perduoti karjeros konsultantams bei kitiems mokyklų atstovams, kad jie galėtų informuoti mokinius bei jų tėvus apie kiekvienos iš mokykloje siūlomų kalbų naudas. Tai padėtų mokiniams bei jų tėvams aiškiau įsivertinti kiekvienos kalbos teikiamus privalumus ir priimti sąmoningą sprendimą renkantis dvi užsienio kalbas, o 10-oje klasėje suteiktų mokiniams svarią informaciją prieš priimant sprendimą tęsti ar nutraukti kurios nors kalbos mokymąsi.

Kalbų mokymasis aukštosiose mokyklose

Tyrimo duomenys padėtų aukštosioms mokykloms įsivertinti, kokias kalbas siūlyti tam tikrose specialybėse, kokio lygio žinias turėtų pasiekti studentai (ir atitinkamai kiek laiko reikia skirti kalbų mokymui), kokias mokymosi sąlygas ir aplinkas kalbų mokymuisi sukurti bei kokių gebėjimų ugdymui skirti daugiausia dėmesio (kalbėjimo, skaitymo ar rašymo).

Kalbų kursai dirbantiems bei darbo ieškantiems žmonėms

Remiantis apklausos duomenimis turėtų būti siūlomi atitinkami kalbų kursai Užimtumo Tarnyboje arba galėtų atsirasti „kalbų krepšelis“, kompensuojant išlaidas už kalbų mokymąsi individualiai pas bet kokį paslaugos tiekėją. Taip pat galėtų būti kompensuojamos tarptautinių kalbos egzaminų kalbos mokėjimo lygiui nustatyti (angl. *language proficiency tests*) išlaidos.

Regionų lygio duomenys leistų atliepti kalbinių įgūdžių tam tikrame regione bei sektoriuje poreikius. Pavyzdžiui, jei darbo ieškantis žmogus galvoja apie pramonės sektorių Šiauliuose, Užimtumo Tarnyba turėtų, tarp kitų kursų, pasiūlyti tam žmogui labiausiai reikalingų Šiaulių pramonės sektoriuje užsienio kalbų kursus. Atsiradus planuojamai MVG sistemai, valstybės ar regiono poreikius atitinkantys kalbų kursai taip pat turėtų būti siūlomi ir per naująją sistemą.

ĮRODYMAIS GRĮSTOS POLITIKOS FORMAVIMAS

Minėtas rinkos tyrimas – tik vienas iš keleto ilgalaikės kalbų politikos formavimo įrankių. Tam, kad užsienio kalbų politika Lietuvoje būtų lanksti bei atlieptų valsybės, visuomenės ir darbo rinkos poreikius, būtina parengti užsienio kalbų strategiją, kuri numatytų ir apibrėžtų užsienio kalbų mokymo(si) prioritetus ir jų įgyvendinimo priemones Lietuvos formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemose bei mokymosi visą gyvenimą kontekste.

Šiame skyriuje aptarsime svarbiausius aspektus siekiant parengti užsienio kalbų strategiją, kuri taptų kryptingos kalbų politikos formavimo instrumentu.

UŽSIENIO KALBŲ STRATEGIJA

Dar 2009 metais buvo parengtas Užsienio kalbų strategijos projektas. Ši strategija būtų tapusi vienu pagrindinių Lietuvos kalbų politiką formuojančiu dokumentu, tačiau projektas nebuvo patvirtintas dėl pokyčių administraciniuose procesuose.

Parengtame strategijos projekte pakankamai plačiai išplėtoti užsienio kalbų mokymosi prioritetai ir jų įgyvendinimo priemonės bendrojo ugdymo mokyklose, tačiau dėmesio beveik neskiriama kalbų kompetencijos plėtojimui aukštojo mokslo institucijose ir suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų ugdymui. Šiuose lygmenyse apsiribojama fragmentiškais ir nepakankamai išsamiais rekomendacijomis.

Norint turėti aiškią ir kryptingą kalbų politiką, **būtina parengti išsamią strategiją**, kuri būtų sudaryta remiantis Europos Sąjungos daugiakalbystės politikos įgyvendinimo rekomendacijomis.

Tam, kad tai pasiekti, reikia iš naujo peržiūrėti ankstesnį Užsienio kalbų strategijos projektą – prioritetai, numatyti bendrojo ugdymo mokykloms, turėtų būti atnaujinti, o rekomendacijos aukštojo mokslo institucijoms ir suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų ugdymui turėtų būti išplėtos, atsižvelgiant į rinkos ir visuomenės poreikius.

Siekiant jog atnaujinta kalbų strategija atlieptų dabartinės rinkos bei visuomenės aktualijas ir taptų kryptingos kalbų politikos formavimo instrumentu, būtina sudaryti darbo grupę, apimančią atstovus iš įvairių sričių. Į ją turėtų įeiti:

- Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bei jai pavaldžių institucijų atstovai
- Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atstovai
- Kalbų mokytojų asociacijų atstovai
- Aukštojo mokslo institucijų tarptautiškumo strategijų formuotojai

- Verslo ir darbdavių asociacijos
- Kalbų industrijos atstovai (kalbų mokyklos, vertimo paslaugų tiekėjai, kt.)
- Tarptautiniai kalbų ir kultūrų institutai
- Neformaliojo švietimo atstovai
- Tarptautinių mainų programų atstovai (Erasmus ir kt.)
- Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovai
- LiJOT, moksleivių ir studentų sąjungų atstovai

Formuojant kalbų strategiją taip pat turi būti suteikta galimybė visuomenei bei suinteresuotoms šalims viešosios konsultacijos metu išreikšti savo pasiūlymus ir nuomones.

Parengta kalbų strategija padėtų numatyti ir apibrėžti užsienio kalbų mokymo(si) prioritetus ir jų įgyvendinimo priemones visais trimis lygmenimis: bendrojo ugdymo ir aukštosiose mokyklose, bei mokymosi visą gyvenimą kontekste. Kol tokia strategija suformuota nebus, kalbų politika Lietuvoje išliks fragmentiška ir mažai išplėtotą, o Lietuvai kils grėsmė prarasti daugiakalbės šalies įvaizdį ir tarptautinį konkurencingumą bei iš to kylančius privalumus.

Kalbų mokymo politika taip pat turėtų būti tiesiogiai siejama su valstybės užsienio politika (tarptautiniais santykiais – kuriose valstybėse norime aktyviai veikti, tų valstybių kalbomis turime gebėti bendrauti) ir su inovacijų politika (turime mokėti svarbiausias mokslo ir inovacijų kalbas, kad galėtume dalyvauti lygiaverčiuose žinių / inovacijų mainuose).

KALBŲ MOKYMASIS MVG SISTEMOJE

Remiantis 2020 metais Užimtumo Tarnybos prie SADM išleistu įsakymu [18], kalbų įgūdžiai bei kultūrų pažinimas jau yra traktuojama kaip pridėtinę vertę kurianti kompetencija. Svarbu, kad šią asmens ir šalies konkurencingumą didinančią kompetenciją galėtų įgyti tiek dirbantys, tiek darbo ieškantys asmenys.

Kaip rodo Europos Komisijos surinkti duomenys bei konsultacijos su Lietuvoje veikiančiomis įmonėmis, nors įmonės ir investuoja į kalbų mokymą, visgi **yra tikimasi, kad tinkamais kalbų gebėjimais būsimus darbuotojus aprūpins švietimo sistema**. Dėl šios priežasties, jau pradėtoje planuoti **Mokymosi visą gyvenimą (MVG) sistemoje turėtų atsirasti lengvai prieinami kalbų kursai**, kurie būtų siūlomi atsižvelgiant į darbo rinkos paklausą.

Praėjusiame skyriuje aptarto tyrimo duomenys padės identifikuoti kokių kalbų kokiuose sektoriuose šiuo metu labiausiai reikia. Tai padės nuspręsti, kokių kalbų kursai bus siūlomi tam tikroms specialybėms ar tam tikruose regionuose. Pavyzdžiui, jei tam tikrame regione matomas specialistų, turinčių vokiečių kalbos įgūdžius trūkumas, MVG sistemos rėmuose, tame regione specialistams būtų galima siūlyti šios kalbos kursus, pavyzdžiui, pasitelkiant jau egzistuojančias kalbų mokymo paslaugas. Tai leistų specialistams įgauti tam tikros užsienio kalbos įgūdžių, kurių reikia įmonėms, veikiančioms jų regione.

APIBENDRINIMAS

Jei daugiakalbystės politika Lietuvoje išliks fragmentiška ir mažai išplėtotą, Lietuvai kils grėsmė prarasti šalies konkurencingumą ir daugiakalbės šalies įvaizdį bei iš to kylančius privalumus.

Tam, kad to išvengti, turi būti patvirtinta tikslinga užsienio kalbų strategija, kuri atlieptų valstybės, visuomenės ir rinkos prioritetus bei poreikius. Strategija turi būti rengiama įtraukiant suinteresuotąsias šalis viešajame ir privačiame sektoriuje, o užsienio kalbų poreikiams nustatyti turėtų būti pasitelktas rinkos tyrimas.

Atsižvelgiant į sparčius pokyčius darbo rinkoje bei daugiakalbystės poveikį šalies ir jos gyventojų konkurencingumui, reaguoti reikia nedelsiant.

ŠALTINIAI

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (2001). Cambridge University Press: Chapter 1.
2. Regionų komiteto nuomonė – Daugiakalbystė_(2008). Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:257:0030:0035:lt:PDF>
3. Europos Komisija (2008). Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=LT>
4. Europos Sąjungos Taryba (2019). Rekomendacijos dėl visapusiško požiūrio į kalbų mokymą ir mokymąsi. Prieiga internete: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H0605\(02\)&qid=1619191111830&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H0605(02)&qid=1619191111830&from=LT)
5. CILT_(2006)_ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/assets/eac/languages/policy/strategic-framework/documents/elan_en.pdf
6. Barcelona European Council (2002). Prezidentinės išvados. Prieiga internete: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf
7. Užsienio kalbų mokymo strategijos projektas. Prieiga internete: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiy-7DFksTwAhXiIIsKHQNGD6MQEjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Fesemas.lrs.lt%2Frs%2Flegalact%2FTAP%2FTAPIS.1911%2Fformat%2FOO3_ODT%2F&usg=AOvVaw1SDC7Ry7XZGNJe1dPaz6RT
8. Verslo forumo rekomendacijos (2008). Daugiakalbės bendrovės veikia efektyviau. Prieiga internete: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5ee6ef0-986c-49e6-b8ac-71da8401efc6/language-lt/format-PDF>
9. Eurydice (2017). Key data on teaching languages at school. Prieiga internete: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/eurydice-briefkey-data-teaching-languages-school-europe_en

10. Statistikos departamentas (2020). Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=069b306f-acd0-41de-bd67-51ab90769381#/>
11. Go Vilnius (2019). Kalbos talentų auginimas. Prieiga internete: <http://kurklt.lt/wp-content/uploads/2021/04/Kalbos-talentu-auginimas.pdf>
12. Užsienio kalbų mokymo strategijos projektas. Prieiga internete: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiy-7DFksTwAhXiIIsKHQNGD6MQEjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Feseimas.lrs.lt%2Frs%2Flegalact%2FTAP%2FTAPIS.1911%2Fformat%2FOO3_ODT%2F&usg=AOvVaw1SDC7Ry7XZGNJe1dPaz6RT
13. Europos Komisija (2018). Tarybos rekomendacija dėl visapusiško požiūrio į kalbų mokymą ir mokymąsi. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0272&from=EN#footnote7>
14. Statistikos departamentas (2020). Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=069b306f-acd0-41de-bd67-51ab90769381#/>
15. Barcelona European Council (2002). Prezidentinės išvados. Prieiga internete: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf
16. Europos Sąjungos Taryba (2008). Rezoliucija dėl Europos daugiakalbystės strategijos Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:320:0001:0003:LT:PDF>
17. STRATA (2020). Mokymasis visą gyvenimą. Įpročiai, patrauklumas, barjerai, naudos suvokimas, p. 50. Prieiga internete: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200108-MVG.pdf>
18. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas (2016). Prieiga internete: <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/b9ca8ad03de611e68f278e2f1841c088>